

**SKOLPORTENS PUBLIKATIONSSERIE FÖR
DOKUMENTERAT UTVECKLINGSARBETE**

SPRÅKUTVECKLANDE ARBETSSÄTT

**När skriv- och läslusten
tar fart i förskolan**

FÖRFATTARE:

Charlotta Saiho

Sarra Sassi

Alice Elmstedt

SKOLPORTEN

UTVECKLA SKOLAN

9/2023

SAMMANFATTNING

DEN HÄR ARTIKELN beskriver hur pedagogiska metoder, bland annat "Före Bornholmsmetoden", kan främja barns läs- och skrivintresse i förskolan. Genom att använda "Före Bornholmsmodellen" i kombination med att barnen illustrerar teckningar och skriver passande ord till bilderna utifrån förskolans pågående tema, utvecklade barnen både sina läs- och skrivförmågor. Projektet som beskrivs i artikeln handlar om förskolebarn i åldrarna 4–6 år.

Charlotta Saiho arbetar som förskollärare/pedagogisk samordnare på Universum förskola i Sickla rektorsområde. E-post: Charlotta.saiho@nacka.se

Sarra Sassi arbetar som barnskötare på Universum förskola i Sickla rektorsområde. E-post: Sarra.sassi@nacka.se

Alice Elmstedt arbetar som barnskötare på Universum förskola i Sickla rektorsområde. E-post: alice.elmstedt@nacka.se

Denna artikel har den 20 december 2023 accepterats för publicering i Skolportens artikelserie för dokumenterat utvecklingsarbete.

Fri kopieringsrätt i ickekommersiellt syfte för kompetensutveckling eller undervisning i skolan och förskolan under förutsättning att författarens namn och artikelns titel anges, samt källa: Skolportens artikelserie. I övrigt gäller copyright för författaren och Skolporten AB gemensamt.

Denna artikel är publicerad i Skolportens serie för dokumenterat utvecklingsarbete, "Utveckla skolan": www.skolporten.se/forskning/utveckling/

Aktuella Författaranvisningar & Skrivregler:
www.skolporten.se/forskning/skolutveckling/skolportens-utvecklingsartiklar/

Vill du också skriva en utvecklingsartikel? Mejla till redaktionen@skolporten.se

INNEHÅLL

INLEDNING	7
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	9
METOD OCH GENOMFÖRANDE	11
RESULTAT OCH DISKUSSION	13
REFERENSLISTA	15

INLEDNING

HÖSTTERMINEN 2021 SATSADE Sickla rektorsområde i Nacka kommun på att förskolorna skulle få utbildning i kursen ”Före Bornholmsmodellen”. ”Före Bornholmsmodellen” är ett material som leder till att barnen börjar uppmärksamma meningar, ord och ljud enligt Dahlgren, Gustafsson, Mellgren och Olsson (2013). Modellen är ett språkutvecklande material som är uppbyggd på språksamlingar som innehåller rim, ramsor, högläsning, sånger och språklekar. Enligt Sterner och Lundberg (2018) är modellens syfte att utveckla barnen till att bli språkligt medvetna, och den kan även förbygga både eventuella lässvårigheter och problem med läsinlärningen. Materialets innehåll har en välplanerad utvecklingsprogression som leder till att barnens fonologiska förmågor utvecklas (ibid). Målet är att skapa förutsättningar för en god läsutveckling på ett lekfullt sätt.

Hösten 2022 bestämde vi, artikelförfattarna, att alla barn i vår gemensamma barngrupp skulle illustrera egna teckningar utifrån deras reflektioner och intressen från temat ”Jag och världen” med fokus på ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet. Temat handlade om burkens kretslopp och varje gång vi genomförde aktiviteter kopplade till temat avslutades det med att barnen fick illustrera egna teckningar utifrån deras egna reflektioner. Enligt Eriksen Hagtvet (2004) är det viktigt att använda barnens drivkraft och intresse för allt lärande och på så sätt motivera till att intresset för skriftspråket utvecklas. När barnen ritat färdigt fick de säga ett ord som passade in på teckningen. Vi skrev sedan ner det samtidigt som vi ljudade ordet framför barnen. Efter det fick barnen skiva av ordet på sina teckningar. Enligt Lpfö18 ska förskolan ge varje barn förutsättningar att utveckla intresse för skriftspråk samt förståelse för symboler, och hur de används, för att förmedla budskap. Aktiviteten att illustrera egna bilder och att skriva ett ord upprepades varje vecka och sparades i individuella mappar. Enligt Lpfö 18 ska förskolan ge barnen tid till eget skapande. Barnen ska även få möjlighet att utforska, reflektera

och beskriva sin omvärld, samt möjlighet att kommunicera genom olika estetiska uttrycksformer som t.ex. bild. Vi valde att använda denna metod för att barnen skulle få möjlighet att uttrycka sig på flera sätt och inte bara verbalt, på så sätt kunde vi samtidigt synliggöra skriftspråket inför barnen utifrån deras egna intressen. Enligt Gullberg (2023) synliggör man sina inre tankar för både sig själv och andra genom estetik. Barnens dokumentation i illustrerade bilder och ord sparades och användes vid pedagogernas reflektioner för att synliggöra barnens progression, intressen och i detta fall, skriv- och läsutvecklingen. Efter ett tag såg vi hur progressionen i läs- och skrivutvecklingen hade tagit fart. I början skrev barnen krusiduller, vilket blev till bokstäver som senare blev ord och till slut meningar. På samma sätt var det med läsningen. Vi såg hur barnen började koppla ihop ljud till en bokstav, för att snart kunna ljuda flera bokstäver tillsammans, och till slut började de läsa ord. Dessa två metoder, ”Före Bornholmsmodellen” och barnens illustrerande med ett ord, skedde parallellt men i olika aktiviteter. Båda metoder tillsammans bidrog till att skriv- och läsutvecklingen tog fart.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

SYFTET MED DENNA artikel är att beskriva ett projekt som främjar barns läs- och skrivförmåga i förskolan. Projektet pågick från höstterminen 2022 till februari vårterminen 2023 på Universum förskola i Nacka kommun, och handlar främst om barn mellan 4–6 år. Den övergripande frågeställning som artikeln försöker besvara är: Hur kan förskolan arbeta för att främja barnens läs- och skrivutveckling?

METOD OCH GENOMFÖRANDE

I SICKLA REKTORSOMRÅDE har man i flera år arbetat med undervisningsgrupper som kallas för fokusgrupper. Fokusgrupperna innebär att man fokuserar på ett ämne i taget olika dagar i veckan. Barnen träffas i små grupper vid varje tillfälle och arbetar med dagens ämne utifrån pågående projekt. Detta arbetssätt arbetar man med för att säkerställa att förskolorna arbetar enligt Läroplanens mål för förskolan, och att alla avdelningar erbjuder likvärdiga utbildningar.

Hösten 2021 beslutade Sickla rektorsområde att några förskollärare och barnskötare skulle gå kursen "Före Bornholmsmodellen". Modellen fokuserar på barns språkutveckling för att göra dem språkligt medvetna, och förebygga eventuella lässvårigheter. Materialet består som tidigare nämnts av språksamlingar som innehåller rim, ramsor, högläsning, sånger och sånglekar. Materialet "Före Bornholmsmodellen" har genomtänkta utvecklingsnivåer i språksamlingarna som gör att progressionsnivån ska öka för varje samling. Det erbjuds tio språksamlingar för barn mellan 2,5–4 år och 15 språksamlingar för barn mellan 4–6 år. I den här artikeln kommer några exempel på samlingar för barn i 4–6-årsåldern att beskrivas för att synliggöra bredden av progressionen som finns i materialet. Sterner och Lundbergs (2018) tankar om respektive samling kommer också att nämnas.

I språksamling 1 för åldrarna 4–6 år startar samlingen med upprop med leken flätan. I den leken ska alla stå i en ring och hålla varandra i händerna, där ett barn ropar en kompis namn. Den kompiserna ska då korsa sina armar och därefter ropa upp en ny kompis som i sin tur korsar sina armar och ropar upp en ny kompis, osv. När alla kompisar har flätat in sina armar avslutas leken med att alla ska försöka vända sig om utan att släppa taget om kompisarnas händer. Samlingen fortsätter sen med ramsan "Vispa, vispa pannkakan" och tillsammans med ramsan gör man olika

rörelser för att hitta rytmen i språket. Därefter är det högläsning ur boken *Sagan om pannkakan* (Höglund, 2010). Efter högläsningen reflekterar barnen över bokens innehåll med frågor som exempelvis: Varför gav sig pannkakan iväg? Samtal sker även om rimorden och det uppmärksammas exempelvis att rimorden låter lika i texten. Samlingen fortsätter sedan med sångleken "Min lilla kråksång" med beskrivande rörelser samtidigt som man sjunger och härmar olika djur som finns i texten. Därefter är det en språklek där barnen ska fylla i rimord som saknas i en mening. Exempel på en mening som barnen ska fylla i kan vara: En katt i en... (hatt). Samlingen avslutas med ramsan "Ringeli ringeli rosen" med rörelser. Syftet med samlingens innehåll är enligt Sterner och Lundberg (2018) att stärka barnens identitet och självbild, fokusera på språkets form genom rim, och känna rytmen i både kropp och språk.

Språksamling 7 för 4–6-årsåldern startar också med leken flätan som i samling 1. Sen fortsätter samlingen med ramsan "Kan du räkna till tidning" då barnen ska lyssna och uppmärksamma orden i ramsan. Därefter är det högläsning ur sagan *Grötgrytan* (Helsing, 2007) med samtal och reflektioner utifrån bokens innehåll. Exempel på frågor kan vara: Varför fick flickan grytan av gamla gumman och vad skulle barnen ha gjort om de var i mammans kläder? Sedan fortsätter samlingen med sångleken "Hemma på vår gård" tillsammans med rörelser. Efter det gör barnen en språklek där man samtalar om att meningar består av ord och att barnen då får fylla i sista orden i några meningar. Exempel på en mening kan vara: Mamma lagar god... Eller: Jag sover i... Samlingen avslutas med ramsan "Ringeli ringeli rosen" med rörelser som i samling 1. Enligt Sterner och Lundberg (2018) är syftet med språksamling 7 att leka med meningar och ord, att uppmärksamma ljud i slutet av ord, samtala och reflektera.

Språksamling 15 för 4–6-åringar startar med en uppslagsramsa som heter ”Karre Varre”. Man säger ramsan med barnens namn, exempelvis ”Mehdi pedi karre varre vedi karre varre vinken stinken stedi” eller ”Elina pelina karre varre velina karre varre vinken stinken stelina”. Varje gång ramsan får ett nytt namn tar man fram en lapp med barnets namn. Sedan fortsätter samlingen med ramsan ”Harrys hare” med rytm och klapp på knäna för att hitta takt. Därefter läses versen ”Grodsga” och sedan högläsning ur sagan *Grodskungen* (Hellsing, 2007) med reflektioner och samtal utifrån känslor. Exempel på en fråga kan vara: Varför blev kungen arg på prinsessan och varför blev betjänten glad på slutet? Samlingen fortsätter sen med sångleken ”Maskeradbalen” med fantasifulla verser. Därefter är det språklek då barnen ska lyssna efter ljudet ö i ett ord. Man upprepar ordet och tittar på en kompis mun för att uppmärksamma hur munnen ser ut. Samlingen avslutas med ramsan ”Ringeli ringeli rosen” med rörelser. Syftet med denna samling, enligt Sterner och Lundberg (2018), är att få erfarenhet av ljudet ö och lyssna när bokstaven är sist i ordet samt reflektera och samtala om känslor som finns i boken. Till varje språksamling finns kompletterande språklekar som man kan använda beroende på var barngruppen befinner sig eller om man vill ha längre samlingar.

Två avdelningar på Universum förskola fick planera in tillvägagångssättet och rutinerna själva. På vår, artikelförfattarnas, avdelning Solen användes ”Före Bornholmsmodellen” dagligen måndag till torsdag i cirka 20 minuter innan lunch. Barnen delades in i två grupper i början men eftersom vi uppmärksammade att det fanns barn med koncentrationssvårigheter skapades det ytterligare en liten grupp med fyra barn under en tid. Vi arbetade därför med tre grupper i cirka en månad tills vi upptäckte att den lilla gruppen med fyra barn hade fått lättare att koncentrera sig och fokusera på samlingens innehåll, och då återgick vi till två grupper.

Materialet består som sagt av 15 språksamlingar och därför valde vi att upprepa materialet flera gånger. Eftersom det fanns extra material till varje samling la vi till extra moment vid andra upprepningstillfället.

Parallellt med språksamlingarna som genomfördes måndag till torsdag startade vi ett projekt där alla barn skulle illustrera sina reflektioner och intressen utifrån aktiviteterna från förskolans pågående tema. Hösten 2022 till mars 2023 var temat ”Jag och världen” med fokus på ekologisk, social och ekonomisk

hållbarhet. Temat handlade om burkens kretslopp och till varje aktivitet fick varje barn reflektera och använda den estetiska uttrycksformen bild genom att rita en teckning och avsluta med att skriva ett ord till den. Barnen fick uttrycka sina reflektioner och kunskaper genom att illustrera, och genom bilderna kunde vi se vad barnen tyckte var intressant. På så sätt kunde man samtala och reflektera tillsammans över olika ord som gick att skriva till teckningen. Enligt Gullberg (2021) inbjuder de estetiska uttrycksätten till samtal när barnens tankar blir synliga. När barnen använde sina teckningar som uttryck kunde vi tillsammans med barnen upptäcka nya begrepp och kunskaper som bidrog till språkutveckling. Exempel på ord barnen kom på kunde vara till exempel: burk, pantmaskin, pant, flaska, välgörenhet, skänka pengar, kretslopp, återvinna och kvitto. När barnet valt ett ord skrev och ljudade vi ner ordet på ett papper framför barnet för att synliggöra skrivspråket och bokstävernans ljud. Denna metod upprepades två gånger i veckan under hela temats period. Enligt Dahlgren et al. (2013) lär sig barn att läsa och skriva genom att de själva får skriva bokstäver samtidigt som läraren gör barnen uppmärksamma på minsta bärande element i ordet visuellt. De nämner också hur viktigt det är att omgivningen uppmuntrar detta för fortsatt stimulans till skriv- och läsutveckling. Genom att Solens avdelning hade samlat barnens teckningar kunde vi, artikelförfattarna, tydligt följa individens progression inom läs- och skrivutvecklingen. I början skrev barnen krusiduller, vilket blev till bokstäver som senare blev ord och till slut meningar. På så sätt såg vi barnens läs- och skrivutveckling ta fart.

RESULTAT OCH DISKUSSION

VI HAR BESKRIVIT hur man kan arbeta med barnens läs- och skrivutveckling i förskolan baserat på ”Före Bornholmsmodellen” och genom att använda estetiska uttrycksformer i form av egna teckningar kombinerat med ett skrivet ord. Uppstarten för den goda utvecklingen och resultatet av läs- och skrivutvecklingen på Solen uppstod när avdelningen systematiskt och frekvent började arbeta med ”Före Bornholmsmodellen”, kombinerat med barnens reflektioner i form av teckningar och ett valfritt ord. När vi arbetade med fokusgrupperna (se metod och genomförandet) erbjöds ett ämne åt gången en gång i veckan, och när vi började använda ”Före Bornholmsmodellen” och illustrera ett ord upprepades det flera gånger i veckan. Baserat på vår erfarenhet har ”Före Bornholmsmodellen” i kombination med teckningen och ordet gett bättre resultat eftersom aktiviteterna upprepats flera gånger i veckan under en längre period. När vi hade upprepat metoden ”Före Bornholmsmodellen” kunde vi i slutet av veckan se att barnen återberättade rim och ramsor samt att de hade lärt sig att reflektera. De samtalande också om böcker och hade fått fördjupad kunskap inom de olika momenten som språksamlingarna erbjöd. Genom upprepning ökade koncentrationen, och barnens förmåga att uppmärksamma olika ljud, ord och språkets byggestenar utvecklades på ett lekfullt sätt. Detta såg vi tydligt genom allas delaktighet och medverkan på samlingarna, samt att vi hörde barnen använda rim och ramsor i deras lek under dagen. Även vårdnadshavarna bekräftade att de hade hört sina barn sjunga sångerna eller använda rim och ramsor som de lärt sig. Om vi inte hade upprepat språksamlingarna hade vi nog inte fått det resultatet. Alla barn har olika inlärningsförmågor och förutsättningar att inhämta kunskap, men genom att upprepa samlingen fyra gånger i veckan ökade kunskapsnivån och

delaktigheten, inte minst för de barn med en längre inlärningssträcka. Alla barngrupper är olika varje år, med olika inlärningsförmågor och förutsättningar, men med ”Före Bornholmsmodellen” kunde vi tydligt upptäcka vilka barn som behövde extra stöd och vilka som behövde en extra utmaning. Genom att vara flexibla och se vilka som behövde mera stöd skapades ytterligare en mindre grupp som gjorde att koncentrationen och kunskaperna ökade efter några veckor. På så sätt kunde vi stötta barn som behövde mer anpassning, för att sen återgå till två grupper när förståelsen och kunskapen ökade. Ibland behövde vi vara flexibla i samlingarna när vi såg att barngruppen inte visade intresse för högläsning, och då valde vi ut några språklekar eller rim från föregående samlingar då barnen behövde mer rörelse för att koncentrera sig. Enligt Lpfö18 ska alla barn få en utbildning som är anpassad och utformad utifrån sina egna behov och förutsättningar för att de utvecklas så långt som möjligt.

Parallellt med ”Före Bornholmsmodellen” arbetade vi med att barnen fick rita egna teckningar. Eftersom metoden upprepades två gånger i veckan under en längre period utvecklade barnens ritande till mer detaljerade teckningar. Genom att använda barnens teckningar kunde vi tillsammans med barnen få syn på deras kunskaper och nyfikenhet, och tillsammans i samtalet kunde vi se vad barnen tyckte var mest intressant och skriva ner ordet som kopplades till teckningen. På så sätt fångade vi barnens motivation och uppmärksammade skriftspråkets betydelse, samtidigt som vi ljudade framför barnet. När vi gjorde det såg vi hur barnens intresse för bokstäver sattes i gång och att skrivlusten tog fart. Arbets sättet har varit tidskrävande och kräver en långsiktig insats men eftersom vi har sett det goda resultatet i och med barnens progression, inser vi att det varit värt det.

Våra slutsatser är att "Före Bornholmsmodellen" tillsammans med barnens illustrerande och att skriva ett ord, främjar deras läs- och skrivutveckling. Regelbunden upprepning och kontinuitet ökar förståelse, inläring och barnens språkliga färdigheter. Materialet har en god progressionsutveckling som gör att aktiviteter utvecklar barnens språkliga medvetenhet, vilket gör det lättare att upptäcka var barnen befinner sig kunskapsmässigt och på så sätt kunna stötta dem med svårigheter. Hade vi endast erbjudit "Före Bornholmsmodellen" en eller två gånger i veckan hade metoden kanske bara gynnat de barn som har lätt att lära sig, och inte gett samma resultat. Genom att låta barnen få vara kreativa och använda den estetiska uttrycksformen bild kan man upptäcka barnens kunskaper och nyfikenhet. Teckningen kan användas

som dokumentation att tillsammans reflektera över, och samtala om, för att fånga barnens nyfikenhet. Genom att fånga upp barnens nyfikenhet i pågående projekt kan det bidra till ökad motivation som går att använda till att börja skriva, ljuda och på så sätt utveckla skriftspråket på ett lustfyllt sätt. På så sätt är arbetsmetoden bra för barnens språkutveckling för att vi tillsammans med barnen sätter ord på vad de ritar, och därmed fångar deras intressen för att synliggöra skriftspråket. Att arbeta med att uppmärksamma språkets minsta ljud och leka med språket som man gör med "Före Bornholmsmodellen", tillsammans med att barnen illustrerar teckningar utifrån egna reflektioner och skriver ett ord till dem, bidrar sammantaget till att läs- och skrivutvecklingen tar fart.

REFERENSLISTA

- ★ Dahlgren, G., Gustafsson, K., Mellgren, E. & Olsson, L. (2013). *Barn upptäcker skriftspråket*. Liber.
- ★ Eriksen Hagtvet, B. (2004). *Språkstimulering, tal och skrift i förskolan: Del 1: Tal och skrift i förskoleåldern*. Natur & Kultur.
- ★ Gullberg, E. (2023). *Estetiken i praktiken*. Natur & Kultur.
- ★ Hellsing, S. (red) (2007). *Snipp, snapp, snut*. Rabén och Sjögren.
- ★ Höglund, A. (2010). *Sagan om pannkakan*. Opal.
- ★ Lpfö18 (2018). *Läroplan för förskolan*. Skolverket.
- ★ Sterner, G. & Lundeberg, I. (2018). *Före Bornholmsmodellen: Språksamlingar i förskolan*. Natur & Kultur.

SKOLPORTEN